

A doktori értekezés a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának
Doktori Iskolája Civilisztika I. doktori programja keretében készült.
A Doktori Iskola vezetője Prof. Dr. Jakab Éva egyetemi tanár

**A KISÉRTÉKŰ PER SZABÁLYAINAK PERRENDI
KOMPATIBILITÁSA**
Dogmatikai elemzés jogtörténeti és európai kitekintéssel

Doktori értekezés tézisei

Készítette:
Dr. Pallós Nikoletta
PhD hallgató
SZE ÁJK

Témavezető
Prof. Dr. Szabó Imre
tszv. egyetemi tanár
SZE ÁJK Polgári Jogi és
Polgári Eljárásjogi tanszék

I. Bevezetés

1. A témaválasztás indokai, az értekezés célkitűzései

„Átmeneti korban élünk. Ily korszak műveletei, főleg az igazságszolgáltatás terén, legkevésbé számíthatnak maradandóságra. Minden, a mi eddig történt: ideiglenes. A megkezdett irány folytonosan változik. A holnap lerontja azt, úgy lehet, mit a tegnap és ma tervszerűleg alkotott.” [Ökröss Bálint: A törvénykezés reformja. Saját kiadás, Budapest, 1880, 3.]

Ökröss Bálint szavai talán ma sem lehetnének aktuálisabbak, mint voltak a 19. század végén, röviddel a kiegyezés után, s – témánkhoz közeledve – a polgári eljárásjog félévszázados reform-vonulatának kellős közepén. Bizonyos szempontból az eljárásjog mai helyzete is összehasonlítható, összevethető azzal a korrallal. Akkor is volt egy kész eljárásjogi rendje az országnak, amely az ideiglenes nevet viselte ugyan – ebben nyilvánvalóan eltér a mai helyzettől –, de több mint ötven évet volt hatályban, s őrizte egy korábbi eljárásjogi korszak egyre terhesebbé váló emlékeit, hordozta koloncáit. Ma, amikor a polgári perrendtartásunk ötvennyolcadik éve van hatályban, s az ideiglenességet nevében sem hordozza, mi mondatja velünk, hogy mégis hasonlítható jelen korunk az 1800-as évek végéhez? Az, hogy a Pp. is túlélte azt a társadalmi-, gazdasági- és jogrendszert, amelyben született, s így az idő múlásától vált átmenetivé az egyébként időtállóknak szánt kódex. Ezt Kengyel Miklós már 2003-ban felvetette: „A magyar polgári eljárásjog újrakodifikálása elkerülhetetlen: a hazai jogalkotás Matuzsálemjének számító 1952. évi polgári perrendtartás ugyanis – kilenc novella és hatvan kisebb nagyobb módosítás után – belső koherenciájának az elvesztése miatt teljes felülvizsgálatra és gyökeres átalakításra szorul.”

Persze kétség nem fér ahhoz, hogy pusztán egy rendszerváltozás – legyen az mégoly átfogó is, mint a magyarországi volt – nem indok arra, hogy egy kódexet azonnal lecseréljünk, ahogy ennek az okoskodásnak legjobb példája a Ptk., a Btk. – bár mindegyik revízió alatt áll mára, s az Alaptörvény fel is váltotta az Alkotmányt. Fel lehet még azt is hozni, hogy az említett törvények maguk is olyan átfogó novelláris módosításokon estek keresztül, hogy már csak nyomokban hordozzák a korábbi jogalkotási megoldásokat, így jogállami törvénytűnek tekinthetők. Ugyanakkor, véleményünk szerint, egy kódexnek – mások mellett – az állandóságot is képviselnie kell, biztos világítótoronynak kell lennie a körülötte háborgó jogi tengeren. Ebben a tekintetben a Pp. bizony nem felel meg a kódexekkel szemben támasztott elvárásnak, minthogy a rendszerváltozást követően felgyorsult kisebb-nagyobb módosításainak üteme, s ez kelti azt az érzést a kutatóban, a jogalkalmazóban, a jogkereső polgárban egyaránt, mintha a törvény számának változatlansága ellenére, maga a világítótorony is a hányódó tengerre vetődött volna. Ettől a borzasztó ütemű módosítási dömpingtől tűnik úgy, hogy az állandó átmenet korszakában élünk, ahol a megkezdett irány folyamatosan változik, s a tegnap eredményeit a ma rontja le, a máé pedig a holnap fogja... Ráadásul a 19. század eljárásjogi gondolkodóinak ott volt egy kitűzött végcél – egy új perrend alkotása – amely azért egy irányba terelte a tudomány és a jogalkotás felelős személyeit. Jelenkorunkban nincs napirenden a hazai jogalkotó részéről ilyen nagyívű vállalkozás; vagyis ma feladatunk a meglévő, javított, de állandó módosítást igénylő rendszer aktuális problémáinak megoldása – anélkül, hogy elő lenne írva olyan átfogó cél, amely a módosításokat irányozza.

Nyilvánvaló, hogy bizonyos szempontból szerencsésebbek vagyunk évszázados elődeinknél, hiszen az ő követeléseik – a nyilvánosság, szóbeliség és közvetlenség elvén nyugvó perrendtartás – többnyire megvalósultak. Jelen korunknak is vannak azonban olyan célkitűzései, amelyek egy kódex teljes újraszabályozásának szintjét talán nem érik el, mégis nagy kihívásnak bizonyulnak úgy az elmélet, mint a gyakorlat szakemberei számára. Egyik ilyen feladat az európaizálódó eljárásjog igazítása az Unió követelményeihez. Erről –

terjedelmi okokból – csak a szükséges szinten teszünk említést. A másik nagyobb feladat, hogy olyan elvekhez és általános célkitűzésekhez igazítsuk az eljárásjogunkat, amelyek száz éve még nem tűntek oly fontosnak, hiszen égetőbb problémák is voltak akkor. Az egyik ilyen újonnan felbukkant követelmény az ésszerű időn belül történő eljárás „kényszere”, amely alapvetően szintén nemzetközi forrásból származik, azonban beszivárgott nemzeti jogunkba és széles körben kötelező erőre tett szert.

Értekezésünk célkitűzése ezekhez a jelenségekhez kapcsolódik. A magyar polgári eljárásjogban újra megjelent a sommás eljárás, amely a 19. század végén hosszú folyamat eredményeképpen részben leváltotta az akkori ideiglenes perrendtartást, s szabályozási előképe volt a Plósz-féle Pp.(1911)-nek. Feltett szándékunk, hogy ezt a jogintézményt részletesen elemezzük egyrészt történeti szemlélettel, másrészt dogmatikai-kritikai élel. A jogalkotó azzal a céllal alkotta meg ezt az eljárást, hogy társadalmilag kevésbé költséges, gyorsabb és egyszerűbb eljárási formát képezzen.

Ehhez kapcsolódó célkitűzés, hogy megvizsgáljuk és megkíséreljünk választ adni arra a kérdésre: vajon a kis értékű perek szabályai biztosítják-e a gyorsabb elbírálást és egyszerűbbek-e az általános rendelkezéseknél? Ennek során arra is választ kell kapjunk, hogy a kis értékű perek szabályai szervesen illeszkednek-e a perjogi szabályainkba, vagy a szabályozás a hatékony érvényesülést gátló ellentmondásoktól terhes? Végül szintén a jogalkotó által megfogalmazott másik célkitűzés – nevezetesen, hogy a kis értékű perek szabályai valóban kellően biztosítják-e az eljárási garanciák érvényesülését – nyomon követését tartom célnak.

Ahogy már fentebb utaltunk rá, az eljárásjog európai szintű egységesülése megkerülhetetlen jelenség a nemzeti polgári eljárásjog területén is. Mivel az Európai Unió aktív volt az alacsony értékű határon átnyúló követelések érvényesítésének szabályozása terén, s e szabályok rendeleti, tehát közvetlenül érvényesülő formát öltöttek, vizsgálnunk kell az európai szabályok magyar jogrendbe való illeszkedésének állását is. E körben olyan helyzetek kimutatására törekszünk, amelyek biztosítják vagy éppen ellenkezőleg, hátráltatják az uniós jogalkotó céljának megfelelő érvényesülését.

Meg kell említeni: értekezés tematikáját és terjedelmét egyaránt lehatárolja, hogy mások is foglalkoznak ezzel a témakörrel. Nyilas Anna megvédett doktori dolgozatában a polgári per egyszerűsítésének és gyorsításának eszközeit vizsgálja európai összehasonlító dimenzióban. Eredeti szándékaink szerint jelen dolgozat összehasonlító részt is tartalmazott volna, amit azonban az említett munka nagyban elvégzett. Így csak arra tudtunk fókuszálni – s ez dolgozat tárgyának lehatárolása egyben –, hogy a Magyarországon érvényesülő (nemzeti és uniós rendeleti) jogszabályokat elemezzük. A párhuzamosságok elkerülése végett kerültük a horizontális összehasonlítást, de egyes jogintézmények kapcsán szükséghez képest kénytelenségből felvillantjuk más jogrendszerek megoldásait, mintegy illusztrációként. Dolgozatunknak tehát nem lehet célja más jogrendszerek egymással és a magyar megoldásokkal való összevetése.

2. Az értekezés szerkezete, az alkalmazott kutatási módszerek

A kutatás módszere – igazodva az értekezés tárgyához – alapvetően dogmatikai elemző, amelyhez kiegészítő jelleggel a történeti és az európai összehasonlító módszer társul. A módszerek hangsúlya tárgyhoz kötött, így az egyes fejezetekben eltérő.

A bevezető I. fejezetet követő II. fejezetben a sommás eljárás bevezetését és mára jogtörténetivé vált szabályait történeti-kritikai közelítéssel elemezzük. Mivel a jogtörténeti irodalom a sommás eljárás bevezetését és szabályait részletesen nem dolgozta fel, ezért szükségét éreztük a dolgozat hozzávetőleg egyötödét annak az eljárásnak szentelni, ami történeti előképét adja a mai szabályozásnak. A vizsgálat során kis részben támaszkodtunk a jogtörténeti vizsgálatokra, azonban ahol nem, vagy véleményünk szerint nem helyesen

tartalmaztak valamilyen jelentős információt, ott közvetlenül az eredeti jogszabályokra illetve az azokat kommentáló korabeli irodalmi nézetekre támaszkodtunk. A szabályok részletes elemzését követően következtetéseket vontunk le a sommás eljárás értékelésére, abból a célból, hogy a mai kisértékű eljárást azok tükrében értékelni tudjuk. A mai eljárásjogi környezet miatt itt kellett elemezni a fizetési meghagyásos eljárás kezdeteit és továbbélését is; a módszerek és a célkitűzések a fentebbivel azonosak.

A III. fejezet európai kitekintést tartalmaz, az összehasonlító módszert itt annyiban használjuk, amennyire a kizárólag a közvetlenül érvényesülő európai szabályok vizsgálatához arra mód nyílik. Semmiképpen sem a klasszikus összehasonlításra törekedtünk itt, mert azt a már említett dolgozat részben elvégezte, s a téma feldolgozottsága miatt nem volt mód áttekintő vizsgálatra sem. Ezért inkább az ESCP rendelet azon szabályait választottuk ki, amelyek egy Magyarországon folytatott eljárásban a mögöttesen alkalmazandó magyar perjogba való beilleszkedése érdeklődésre tarthat számot. Ezen európai szabályoknál kitértünk a megalkotás folyamatára, az ott ütköző érvekre és ellenérvekre (történeti módszer), majd kritikai élel vizsgáltuk a magyar eljárási szabályokkal való kölcsönhatását (dogmatikai elemző módszer). A fejezet az előzőhöz hasonlóan szintén a dolgozat kb. egyötödét teszi ki.

A IV. fejezet a legterjedelmesebb, fő célkitűzéseink ehhez a fejezethez kapcsolódnak. Itt a korábbi fejezetek alapjain részletesen vizsgáltuk a kis értékű per szabályait a fentebb már meghatározott célkitűzéssel. A módszer alapvetően dogmatikai elemző, sok esetben kiegészülve a jogtörténeti és az európai kitekintésből levonható következtetésekkel. Jobbító szándékkal igyekszem állást foglalni a szabályok megfelelőségéről.

Az V. fejezet következtetéseim összefoglalását és a célkitűzésekre adott válaszokat tartalmazza.

A munka során igyekeztünk feldolgozni a téma szerint releváns magyar és idegen nyelvű, elsősorban angol jogirodalmat. A történeti elemzéseknél Herczegh Mihály, Magyary, Térfy, Fabinyi jelentették a kiindulópontot, a hatályos jog kapcsán, Névaitól és Szilberektyől kiindulva Gáspárdy László munkásságán át Kengyel Miklós és Németh János összefoglaló munkáira alapoztuk. Az európai eljárásjog terén pedig Harsági Viktória, Kengyel Miklós, Wopera Zsuzsa alapmunkáin felül Storme, Magnus, Mankowski, Storskrubb munkái szolgáltak világítótornyoként.

II.

Tudományos eredmények és gyakorlati hasznosításuk

1. Általános bevezetés

Az eljárás – eszköz, általánosságban az anyagi jogi igények érvényesítésére szolgál. Csakhogy amint emberi őseink sem emelkedtek volna ki eszközök és azok megfelelő használata nélkül az állatvilágból, úgy a társadalmak sem emelkedhetnek ki az önkény és önbíráskodás csapdájából a jog által elismert igények és azok megfelelő érvényesíthetősége – az eljárási keretek – nélkül.

Az eljárásjog tehát alapvetően keretet szolgáltat az anyagi jog által biztosított igények érvényesítésére. Bizonyos egyszerű megítélésű esetekben egy olyan egyszerű eszköz is megteszi, mint mondjuk a tálió elvén nyugvó kényszereljárás. Azonban, ahogy a társadalmak egyre bonyolultabbá váltak, úgy vált egyre szofisztikáltabbá az eljárás is, igazodva az őt szülő társadalmi közeghez. Az ősi eljárásjogok csupán annyiban vethetők össze a mai bonyolult eljárásokkal, hogy az igényérvényesítés biztosítása máig elsődleges cél. A modern eljárásjogokra azonban számos más követelmény rakódott rá, ami közvetve elősegíti a fentebbi funkció megvalósítását, mégis: rendkívül bonyolulttá teszi a korszerű eljárásjogokat. Az eljárási alapelvek évszázados fejlődése olyan apró részletszabályokban öltött testet, amelyek már számos más célt is szolgálnak. Elég itt a költségkedvezmények szabályaira gondolni, amelyek szociális érdekeket szolgálnak.

A bonyolultság sokszor oly fokú lehet, hogy az eredeti célt is szem elől tévesztjük: az eljárás sok körülménynek (pl. leágazó eljárások, hosszú tartam) köszönhetően úgy elrugaszkodik a társadalmi igényektől, hogy a jogalkotói törekvések ellenére is egyre kevésbé szolgálja az igények érvényesítését. Ilyen esetekben lép előtérbe az a jogalkotói szándék, amely (újra) az eljárás egyszerűsítése, gyorsítása felé kíván elmozdulni. Sokszor tehát a bonyolult eljárásjogokat leegyszerűsítendő, gyorsítandó, a jogalkotó elvesz valamit azokból, kivesz vagy enyhít valamely garanciát, hogy a pillanatnyilag elsődlegesnek tűnő érdeket – a gyorsítást – szolgálja.

Meglátásunk szerint az egyszerűsítési törekvések közepette is mindig különös figyelmet kell tanúsítani arra, hogy a meglévő eljárási intézményeket a jogalkotó ne úgy csonkítsa meg, hogy bárha gyorsabbá és egyszerűbbé válnak, fontos jellegzetességüket, garanciákat veszítenek el. A hosszú időn át beépült garanciák elvesztése ugyanis véleményünk szerint ugyanolyan bizalomvesztést okozhat a társadalom jogkereső rétegében, mint az eljárások elhúzódnása.

2. A dolgozatban levont következtetésem

Amikor a dolgozat elején felvetett kérdéseket megfogalmaztuk és szisztematikusan elkezdtük feldolgozni a sommás, a kis értékű követelés érvényesítésére irányuló, és a kisértékű per szabályait, akkor mindvégig igyekeztünk a gondolatokat akként rendszerezni, arra a vezérfonalra felfűzni, hogy a ma alkalmazandó hazai és európai szabályok mennyire szervesen illeszkednek be az magyar perrend általános szabályai adta keretekbe. Ezeket a szabályokat alkalmazzák a magyar bíróságok ugyanis és úgy az európai, mint a magyar kisértékű pernél ezekhez fognak visszanyúlni. E körben a következtetéseink a következők voltak.

(A) A sommás eljárás

A sommás eljárás megalkotása előtt, eljárásjogunk történetében ismeretes volt mind a szóbeli eljárás, mind a gyorsított eljárási forma, amely azonban a 19. század végére nem elégítette ki a korabeli társadalom igényeit. A szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság elvét alkalmazó perrend megalkotása volt a célja mind a jogtudománynak, mind a jogalkotónak. Ennek első lépése, a sommás eljárás hányattatott megszületése mérföldkő volt a modern kori polgári törvénykezési reform folyamatában. Gyakorlati alkalmazásával elhárult az akadály a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság elvén nyugvó általános törvénykezési rendtartás későbbi bevezetése előtt.

A bírósági szervezeti reform előfeltétele volt a sommás eljárás bevezetésének, s csak a megreformált bírói szervezet volt alkalmas a modern követelményeknek megfelelő eljárás kereteinek biztosítására. Az egyesbírói eljárás szélesítése, személyi és tárgyi feltételeinek megteremtése, a jogorvoslati fórum kialakítása voltak a legfontosabb szervezeti lépések. A felek tekintetében a korábban megteremtett jogegyenlőség fenntartása mellett a képviseleti rendszer megváltoztatása: a képviseleti szabadság ügyvédi képviseletre való leszűkítése volt jelentős változás, amely az eljárás szakszerűségét szolgálta.

A sommás eljárás alapelvei – bár nem voltak ismeretlenek a polgári törvénykezési jogunk számára – jelentőségüket azzal nyerték el, hogy ezt a speciális eljárást kifejezetten ezekre építették fel. Ez összhangban állt a korbéli szakirodalmi nézetekkel és társadalmi igényekkel is. Bár voltak kezdeti félelmek a gyakorlati alkalmazásukkal kapcsolatban, a bírósági gyakorlatban érvényesülő tartalmuk ésszerű, túlzásoktól mentes rendszert képezett, amely kiváló alapul szolgált az általános rendtartás megalkotásához. Ki kell emelni, hogy az elvek bevezetése hosszú küzdelem eredménye volt, s ezek az elvek nem csak a polgári korszak számára voltak fontosak, hanem a szocialista perjog is fenntartotta – a szóbeliség terén akár bővítette is – azokat. A bíróság Se. szerinti pervezetési joga és a bíróság kezébe adott hivatalos jogkörök – a rendelkezési jog tiszteletben

tartása mellett – kellő garanciát nyújtottak az igazság kiderítésére. Ezek a jogkörök a mai perjogunkban azzal az indokkal kerültek eltörlésre, mintha a szocialista perjog „vadhajtásai”, a gyors eljárás akadályai lettek volna, holott, ahogy vizsgálatunk is kimutatta, ezek a liberális perjogokban is megfelelő eszközei voltak az igazságszolgáltatás megvalósításának.

Az Se. hatálya alá tartozó ügyek köre igen széles volt, indoka hogy ezek az ügyek gyorsabban voltak elbírálhatóak, a felek számára kevesebb anyagi ráfordítást igényeltek egyrészt a rövidebb tartam, másrészt például a kötelező képviselő hiánya miatt. Ezzel az Se. megteremtette a perhatékonysági elv érvényesülésének alapjait. Bátran vonhatta tehát a törvényalkotó szélesre a sommás eljárás határait, mivel a felekre nézve kedvezőbb szabályokat tartalmazott. A szabad képviselői rendszer elsőfokon megengedte a fél személyes eljárását, nem vezetett be ügyvédkényszert, ugyanakkor a fél távolmaradása esetére bevezette a kötelező ügyvédi képviselőt. Intézkedéseivel jelentősen hozzájárult a költséghatékony, szakszerű és gyors eljárás megvalósításához, amely a sommás eljárás alapvető célja volt.

A keresetindításra vonatkozóan megállapítható, hogy a szóbeli előadás lehetővé tette, a kereset azonnali tárgyalása napjainkban is érvényesülő rendelkezések – túlélték tehát a szocialista jogalkotási periódust. A korszak technikai és személyi viszonyai között ezek alkalmasak voltak az eljárás gyorsítására. Szintén e korban alakultak ki a megállapítási keresetre, valamint a jogalaphoz való kötetlenségre vonatkozó bírósági gyakorlat máig ható alapjai is. Az egyezségi kísérlet kapcsán fontos kiemelni a békéltető bíró részvételét az eljárásban: megítélesem szerint ez előzménye a mai alternatív vitarendezési eljárásoknak azáltal, hogy nem ítélő bírót, hanem a felek szabadságát inkább tiszteletben tartó békéltető bírót biztosít. A megállapítást alátámasztja a békéltetés önkéntes mivolta is.

A szóbeli tárgyalás szabályairól összefoglalóan megállapítható, hogy az Se. egyensúlyra törekedett az egyszerűség, a gyorsaság és az alaposág között, s ezt a korabeli nézetek szerint sikerrel tette. Az osztott tárgyalási rendszer ma nem illeszkedik az eljárásjogi trendekbe, de lényeges tartalma – a pergátló kifogások elsődleges elbírálása – követendő minta lehet. Figyelemre méltó jogszabályi rendelkezés a kereset előadásának és változtatásának korlátozása, késedelem esetén kizárása, valamint ennek költségei elosztása, indokolt esetben a felperesre való terhelése. Ez alkalmas eszköz volt a per terjedelmének kordában tartására, ugyanakkor az alperes érdemi perbebocsátkozásáig kellő rugalmasságot is adott a felperes számára. Végül az egymásutániság elvének következetes alkalmazása a szóbeliség érvényesülését megfelelően biztosította, a jogalkotó azonban kellő gondot fordított a perelhúzó magatartás akadályozására, úgy a kései előadás szankcionálásával, mint az alperesi mulasztás (makacsság) jogkövetkezményeinek – makacssági ítélet, a felperesi állítások valóságának beismerése – levonásával.

A bizonyítás szabályairól összefoglalóan megállapítható, hogy az Se. radikális változtatást hozott a korábbi írásbeliségen alapuló rendszerhez képest. Szabad mérlegelésen alapuló rendszert vezetett be, újraszabályozta a szakértők szerepét, modernizálta az esküt és eljárásbeli pozícióját, de nem törölte el annak alkalmazását.

A jogorvoslati szabályok egységes rendszere sok kritikai észrevétel figyelembe vételével alakult ki, a kétfokú perorvoslati rend szépen egyensúlyozott a jogorvoslat megengedése és a bíróságok munkaterhének kordában tartása szempontjai között. A fellebbezési eljárás választható írásbeli változata lehetővé tette az eljárás gyorsabb lefolytatását, a felülvizsgálat értékhatárhoz való kötése szűkítette a legfelsőbb bírói fórumok elé kerülő ügyek számát, ezzel munkaterhüket. A jogorvoslat korlátozását az irodalom kritizálta, de a korszak alkotmányos szabályai ezt lehetővé tették.

A fizetési meghagyásról vizsgálódásaink keretein belül összefoglalóan megállapítható, hogy szoros hatásköri kapcsolatban volt a sommás eljárással, de nem képezte előfeltételét annak. Korszerű, gyors, egyszerű és olcsó módját adta a nem vitatott követelések érvényesítésének,

amely lényegét tekintve fennmaradt egészen napjainkig, sőt európai szinten is egyre jelentősebbé válik az intézmény.

(B) A kis értékű követelések európai eljárása

Az európai jogalkotóban tudományos értékű előmunkálatok, különösen a Storme professzor által összefogott jelentés megérlelte az európai polgári eljárásjog egységesítésének gondolatát. A munkához kiváló alapot szolgáltatott a Brüsszeli-Luganói együttműködés, amelyek témái – joghatóság és határozatok kölcsönös elismerése, végrehajtása – az elsők között nyertek rendeleti recepciót. Az elmúlt évtizedben emellé egyre újabb rendeletek sorakoztak fel, amelyek elmélyítették az igazságügyi kooperációt, majd 2007-ben egy nagy ugrással *sui generis* európai eljárásjogi intézményt alkotott a Parlament és a Tanács. Várhatóan ez lesz a jogalkotás trendje, a Szabadság és Igazság Térségének mélyülését az az eddig még nem akceptált módszer is fokozhatja, hogy a Lisszaboni szerződés alapján csökken a Bizottságra nehezedő nyomás abban a tekintetben, hogy a közös piac érdekeinek előmozdítását a jövőben már kevésbé hangsúlyosan kell figyelembe vennie: sokkal önállóbb polgári eljárási jogalkotás várható.

Az ESCP rendelet fakultatív alkalmazása – amely kompromisszum eredménye – nem segíti az eljárási jogbiztonságot és az uniformizálás helyett éppen mérlegelésre, a nemzeti és az uniós eljárási eszköz közötti választásra ösztönzi a jogosultakat. Magyar viszonylatban külön problémát jelent, hogy az ESCP szerinti per joghézagait a hazai általános szabályokkal kell kitölteni, amelyek jóval megengedőbbek a hazai kisértékű per szabályainál, hátráltathatják az eljárási gyorsaságot.

Az ESCP rendelet hatálya kapcsán kimutattuk, hogy az európai jogalkotó – helyesen – alkalmazott tárgy szerinti korlátozást, vagyis az eleve bonyolult ügyeket kivette a hatály alól. Ezt az óvatos módszert üdvözlendőnek tartanám a hazai jogalkotásban is. Vizsgáltam a határon átnyúló jelleg kérdését az Owusu-ügy kapcsán és arra jutottam, hogy az EUB ott elfoglalt álláspontja – különösen hogy azonos állambeli polgárok tekintetében is alkalmazhatóvá tette a Brüsszel-I. rendeletet – olyan következményeket okozhatott, mely szerint angolszász nyomásra az ügy határon átnyúló jellegéhez legalább két (tag)állam érintettségét kívánják meg. A Bizottság ezzel szemben ragaszkodik ahhoz az eddig nem akceptált álláspontjához, hogy az eljárásjogi rendeletek alkalmazandók legyenek határon átnyúló jelleg nélkül is.

Az ESCP szerinti eljárás megindítása kapcsán kritika érte a nyilvánvalóan alaptalan kereset elutasításával kapcsolatos szabályt. Az alkotmányossági aggályokkal egyetértve ugyanakkor rámutattunk, hogy számos országban vannak igen hatékony módszerek – amik a bírósághoz fordulás jogát úgy tűnik, nem korlátozzák – arra vonatkozóan, hogy a rosszhiszemű perlekedést már az eljárás megindításánál megakadályozzák, ezzel az igazságszolgáltatási költségeket csökkentik.

A keresetlevél benyújtása kapcsán üdvözlöttük a formanyomtatvány alkalmazását, amely teret nyer a hazai jogalkalmazásban is az érvényes, de nem hatályos vállalkozások egymás közti pereiben. Az ESCP rendelet alkalmazása körében megállapítottam, hogy bár a rendelet kötelezővé teszi a keresetlevél megfelelő bíróságnál való előterjesztését, ennek hibája esetén az áttétel magyar szabályai mögöttesen alkalmazhatók.

A keresetlevél közlésének vizsgálata során arra jutottam, hogy az eljárás írásbeli jellege jelentős eltéréseket eredményez az eljárás tekintetében, így pl. a keresetlevél közlésével a perindítás hatályai beállnak, de tárgyalás híján az nem minősülhet első tárgyalásra való idézésnek. A keresetváltogatás kapcsán azt állapítottam meg, hogy annak a magyar jogszabályok teret engednek – mivel az európaiak nem szólnak róla. A kézbesítés – különösen is a külföldre való kézbesítés – kapcsán Varga István és Harsági Viktória nézeteit annyival egészítettem ki, hogy rámutattunk: a Végrehajtható Okirat

rendelet a kezdőirat kézbesítésére vonatkozik, az iratváltás további elemeire viszont kétséges annak alkalmazhatósága. Ez egyébként alátámasztja Varga aggályait a Végrehajtható Okirat rendeletre való utalás miatt.

A nyelvhasználat biztosítása a nemzetközi eljárásokban egyike a leginkább költségnövelő tényezőknek. A rendelet törekszik e költségek csökkentésére, ez sikerének záloga lehet. A magyar perrendbe való illeszkedés kapcsán kimutattuk, hogy a magyar bíróság pervezető végzéssel kötelezheti a felet a szükségesnek ítélt irat lefordított verziójának becsatolására, amely végzés ellen külön fellebbezésnek nincsen helye. A bíróság fordítást elrendelő döntése – amely hivatalból születik – az ítélet elleni fellebbezésben kifogásolható. Ám mivel az anyanyelv használatával kapcsolatos költségeket az állam előlegezi és viseli, a magyar szabályok megfelelő keretet adnak az európai szabályok szellemének érvényesüléséhez. A címzett részére megfelelő nyelven való kézbesítés kapcsán arra mutattam rá, hogy az ESCP rendelet idevágó szabályai a Kézbesítési rendeletével ekvivalensek.

A bizonyítékok előterjesztésének szabályai, annak rendje, a bizonyítékok befogadhatósága vagy elutasítása kardinálisak az eljárás gyorsasága szempontjából. Itt ellentmondás mutatkozik az eljárás írásbeli jellege és az ESCP egyes rendelkezései – különösen ami megengedi a bizonyítékoknak az iratváltást követő előterjesztését – között. Ráadásul a magyar eljárási szabályok trendje éppen a késedelmes bizonyítási indítvány korlátozása felé mutat, amelyet a szupremácia elvének megfelelően érvényesülő európai rendelkezés korlátozni fog. Megállapítottuk azt is, hogy a bizonyítandó körülményekre való kioktatásnak a magyar szabályok értelmében meg kell történnie, az alperesi ellenirat előterjesztését követően, a kioktatás írásban kézbesítendő, hacsak a bíróság tárgyalást nem tart.

A képviseleti szabályok tekintetében azt a megállapítást tettem, hogy jelenleg nincsen ütközés a magyar és az európai szabályok között a kötelező képviselet kizárása kapcsán, amely kizárás azonban érvényesül az eljárás valamennyi szakaszában – itt a magyar szabályok esetleges szigorítása okozhat később zavart, amit azonban nyilvánvalóan az európai szabály javára kell feloldani. Az eljárási kioktatás szabályai a magyar jogrendbe mára – az általános kioktatási kötelezettség megszűnésével – kiválóan illeszkednek. Annyi különbség azonban adódik, hogy az ESCP szerinti eljárásban – mivel korlátozó rendelkezés nincs, a jogi képviselővel eljáró felet is megilleti az eljárási kioktatás. A bíróság által megítélhető költségeket szintén jól illeszkedő szabályoknak találtam, az eltúlzott költségek célszerűtlennek minősítése még európai szabály nélkül is hasonló eredményre vezetne.

Az ESCP szerinti határidők meghatározása, számítása, elmulasztása és annak jogkövetkezményei bonyolult, sokrétű jogértelmezést kívánnak, mivel az európai, nemzetközi és hazai jogforrásokat adott esetben egymásra való tekintettel kell alkalmazni. Az ESCP rendelet vizsgálata alapján rendeleti és bírói határidőkre osztottuk az ott szabályozott határidőket és megállapítottuk, hogy mind a bíróságra, mind a felperesre és alperesre nézve állapít meg ilyeneket a rendelet. A rendeleti határidő általában megváltoztathatatlan, de a rendelet maga lehetőséget ad meghosszabbítására – megrövidítésére viszont nem. A határidőt pervezető végzésben hosszabbíthatja meg a bíróság, ami az ítélet elleni fellebbezésben kifogásolható. A határidő meghosszabbításánál a bíróságnak a felek jogainak védelme és az érdemi ítélet megalapozottsága között kell mérlegelnie, az utóbbi véleményünk szerint az elsőt is szolgálja. Vizsgáltuk a hiánypótlásra adott határidő elmulasztásának rendeleti jogkövetkezményét és magam is aggályokat fogalmaztam meg annak kapcsán, hogy ilyen esetben a kereset elutasítására kerül sor. Rámutattunk, hogy itt nyelvi problémák is adódnak, mert az angol verzió

például csak a kérelem elutasítását szabja jogkövetkezményül, nem pedig a kereset érdemi jogkövetkezményekkel járó elutasítását.

A határidők számítása kapcsán egymásra vetítettük a Határidő rendelet és a magyar Pp. szabályait. Az alapvetően hasonló szabályok elemzésénél a magyar peres joggyakorlat számára újként mutattuk be az órákban és hetekben számolt határidőket. Eltérést látunk a határidő kezdőidőpontjánál a heti, havi és évi határidőknél, ez európai szabályok szerint számolt esetben a megkezdésre okot adó körülmény napja nem számít bele. A határidő lejárta tekintetében pedig nem alkalmazandó az a magyar megszorítás, mely szerint a bíróság előtti cselekmény határideje a hivatali idő végével lejár. Alkalmazhatónak látjuk viszont az európai eljárásokban is azt a rendelkezést, ami a határidő utolsó napján ajánlottan (követhető módon) postára adott küldeményt nem tekinti elkésztettnek. A törvénykezési szünetet a magyar szabályok kötelezővé teszik, célja azonban ellentétes az ESCP rendelet alapvető céljával, s bár az ESCP rendelet nem rendelkezik ilyenről, az eljárási gyorsaságot korlátozó jellege miatt az európai kis értékű követelések perében nem alkalmazható.

Újszerű jelenség a bírósági határozat meghozatalára nyitva álló határidő, amely azonban a magyar eljárásjogban – igaz nemperes eljárásra nézve, de – nem példa nélkül álló, ráadásul a határidő kitolható. Elmulasztása viszont az ésszerű időn belül való eljárás kötelezettsége megsértésére quasi vélelemként funkcionálhat.

Az ESCP szerinti perben születő ítélet elleni fellebbezés az általános szabályok szerint fog folyni, ez felveti a megkülönböztetés kérdését a magyar peralanyok és az ESCP szerinti peralanyok között, mivel a kisértékű per és az általános per fellebbezési szabálya jelentősen eltérnek. A végzésnél ilyen aggályok viszont nincsenek, mert ott mindkét esetben általános szabályok érvényesülnek.

(C) A kisértékű per

A kisértékű perek a sommás eljárásról szóló törvényhez hasonlóan véleményünk szerint kísérleti jelleggel kerültek bevezetésre, így ha annak szabályai beválnak – legalábbis a bíróságok kedvezően fogadják azokat –, a jogalkotó nyitott lesz a szabályok tárgyi és személyi hatályának szélesítésére, ezáltal a perek szélesebb körének gyorsítására.

A kisértékű perek elnevezés alapvetően illeszkedik az európai trendbe, azzal, hogy a megfogalmazás nem tükrözi a törvényalkotó valódi célját, dogmatikai szempontból pedig pontatlan. Az elnevezés által utalt „kis érték” meglátásom szerint valójában nem alacsony, meghaladja az ESCP Rendeletben rögzített mértéket, s kiugróan magas a magyarországi kereseti viszonyokhoz képest. A bevezetés fokozatosságának hiánya – ti. az értékhatár körültekintőbb, alacsonyabb összegben való meghatározásának hiánya – közép- és hosszútávon azt a kockázatot hordozza magában, hogy a jogkereső közönség elutasítja ezt az eljárási rendet. A prognosztizált társadalmi elutasítottság miatt nehezen lesz megítélhető a pertípus egyes szabályainak hatékonysága még akkor is, ha azok önmagukban elfogadható célt is szolgálnának, nevezetesen az időszerű ítélkezés biztosítását. Bár sajnálatos, hogy a szociálisan rászorultakat az eljárási formalizmus miatt nehezebb helyzetbe hozhatja ez a pertípus, de az ő védelmükről az állam más eszközökkel képes gondoskodni, ugyanakkor fennáll az állam jogalkotási kötelezettsége az ésszerű idő elvének érvényesülésére vonatkozóan. Mindezek alapján nehéz elképzelni más olyan ismérvet, amely alapján egyértelműen el lehetne határolni a pertípusokat, ráadásul a jogtörténeti tapasztalatok – különösen az Se. – is azt mutatják, hogy a pertárgyérték alapján való elhatárolás megfelelő szempont.

Rendszertanilag: a kisértékű perekre vonatkozó szabályokat a jogalkotó hibásan helyezte el a legmagasabb szerkezeti egységbe, a részbe. Helyesen, s a szabályok tartalma szerint indokoltan elegendő lett volna a különleges eljárások IV. részében önálló fejezetben

szabályozni. Bár a szerkezeti szint helytelen megválasztása értelmezési nehézséget, anomáliát várhatóan nem okoz, annak korrigálása könnyű, helyesbítése a jogalkotótól elvárható.

A jogalkotó a helyi bírósági elsőfokú hatáskör feltételként való meghatározását közvetett módszerként alkalmazza abból a célból, hogy eleve bonyolultnak tekintett pertípusok ne kerüljenek a kisértékű peres eljárási rend alá. Ez a módszer többnyire alkalmas a cél elérésére, már amennyiben a Pp. 23. §-ában sorolt ügyek valóban *per se* bonyolult ügyek. Vannak azonban a jogszabályok összetett értelmezéséből fakadóan határesetek, így kimutattam, hogy a jogalaptól függően kell vagy nem kell alkalmazni a kisértékű perek szabályait akkor, ha a per egy cég és (volt) tagjai vagy a (volt) tagok között folyik, feltéve, ha a per a tagsági jogviszonyon alapul. Az ilyen esetben fizetési meghagyással indult, egymilliós értékhatár alatti perekon a bíróságnak különös gondot kell fordítani arra, hogy a per a tagsági jogviszonyon alapul, vagy attól független. Utóbbi esetben ugyanis helyi bíróság járna el, s a kisértékű perek szabályai kötelezően alkalmazandók. Azt is kimutattuk továbbá, hogy az önállóan érvényesített személyiségi jogi kártérítési igények egymilliós pertárgyérték alatt megfelelnek a kisértékű per alkalmazási feltételeinek, így e per szabályai alkalmazandók.

A kereseti kérelem pénzfizetésre való szűkítése összefügg részben az uniós jogalkotási trenddel, részben pedig technikai egyszerűsítési szempontokkal. Amíg a kisértékű perek a fizetési meghagyásos eljáráshoz vannak kapcsolva, a szűkítés indokolt, mivel az FMH sem alkalmas ma már dolog kiadására. Ebből viszont jogalkotói feladatként következik a fizetési meghagyásos eljárás úrlapjainak karbantartása és a vagy a korábbi rendelet kiiktatása, vagy az abban még meglévő dolgok kiadásának lehetőségére való utalás kiiktatása.

A fizetési meghagyás kötelező előfeltételként való szabályozása körében úgy vélem: megfontolandó lenne a kisértékű pereknél jelenleg kötelező előfeltételként előírt fizetési meghagyás opcionálissá tétele. Ezzel a megoldással kiküszöbölhető lenne a kezdeményező fél számára nyilvánvalóan vitatásra kerülő követelések esetén az eljárás elhúzódása, így a kisértékű perek bevezetésének alapvető céljai között szereplő ésszerű idő elve maradéktalanul érvényesülne. Olyan intézkedés is alkalmas lehet ennek a célnak az elérésére, amely jobban előmozdítja a Pp. 127. §-ának érvényesülését, vagyis az egymillió forintos követelést meg nem haladó kötelező fizetési meghagyásos eljárás legális elkerülését. A jogban járatlan felek számára ezt a lehetőséget, különös tekintettel annak kedvező költségvonzatára promotálni szükséges. De az is megfontolandó, hogy a jogi képviselővel eljáró fél számára is lehetővé tegyük a kereset ilyen módon való előterjesztését. Ha ugyanis a felperes képes az alperest vele együtt megjelenésre bírni a bíróságon, akkor indokolatlan ezt az eljárási lehetőséget pusztán amiatt kizárni, mert a fele(ke)t professzionális képviselő képviseli. Az alperesek együttműködési hajlandóságának fokozására olyan költségviselési szabály szolgálhat, amely pl. későbbi pernyertességétől függetlenül az alperesre terhelné a perköltséget olyan esetben, amikor a felperes felszólítása ellenére a bíróság előtt vele együtt a kereset azonnali tárgyalása végett a megjelölt időpontban és helyen nem jelent meg.

Megvizsgáltuk továbbá, hogy hogyan és mennyiben kötelező a megelőző eljárás lefolytatása. Véleményünk szerint eljárási formakényszert alapított a jogalkotó, amelyből az következik, hogy a fizetési meghagyásos és a kisértékű peres eljárás között fél- és tényazonosságnak kell lennie. A kisértékű pert az abban érvényesített követelés teljes terjedelmében meg kell előznie a fizetési meghagyásos eljárásnak, teljes terjedelemben értve a felek és az érvényesített jog azonosságát. Kivételként alanyi és tárgyi szempontból kevesebbet érvényesíthet a felperes, mint a megelőző nemperes eljárásban. Olyan követelést azonban, amelyet alanyi vagy tárgyi teljessége tekintetében nem előzött meg kötelező eljárás, az alperes eljárási formához fűződő jogbiztonsága miatt megítélésem szerint nem lehet érvényesíteni.

A pertárgyérték számításának szabályaira, különösen a releváns időpont meghatározására nézetünk szerint feleslegesen tartalmaz rendelkezést a kisértékű peres fejezet, mert az az

általános szabályok és az FMHtv. szabályainak megfelelő alkalmazásával nem egyszerűen ugyanarra, hanem helyesebb eredményre vezet. Helyesebbre, mert a sikertelen fizetési meghagyást követő eljárásban rugalmasabban, a hatály fenntartására nyitva álló 30 napos határidőt követően indított perben a keresetlevél benyújtásának időpontját teszi irányadóvá, míg minden más esetben helyesen az eredeti benyújtás ideje lenne irányadó. A nagyban automatizált fizetési meghagyásos eljárás miatt ügyelni kell továbbá a pertárgyérték helyes megállapítására az olyan határeseteknél, ahol a megállapítandó pertárgyérték és a ténylegesen követelt összeg eltér, mert ilyenkor a kisértékű peres szabályok kötelező alkalmazása szenvedhet csorbát és okozhat lényeges eljárási szabálysértést. Úgyszintén megoldásra vár az a joghézag, amely az egymillió forintot eredetileg meghaladó, de annál alacsonyabb összegre ellentmondás folytán perré alakuló ügyekben az eljárás formáját meghatározza: itt másodlagosan az ellentmondásban vitatott értéktől (és időponttal) kellene a pertárgy értékét meghatározni.

A kisértékű peres formát kizáró körülményekkel kapcsolatban: mivel a hirdetményi kézbesítés a fizetési meghagyásos eljárásban is korlátozott, a két eljárás szoros kapcsolatára való tekintettel kizáró feltételként való beiktatása alapvetően indokoltnak tűnik. A jogalkotó a korábbi egyszerű szabályt, amely a keresetlevél hirdetményi kézbesítésének szükségessége esetén keresetlevélként rendelte elbírálni a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet, elejtette, s helyette bonyolult módon teszi érvényesíthetővé az olyan igényeket, amelyeknél hirdetményi kézbesítés nem a kötelezett belföldi idézési címének híján indokolt. Ilyen esetekre olyan tartalmú szabályozás lenne helyénvaló, mint korábban, amely keresetlevélként elbírálandónak tekinti a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet, ha annak hirdetményi kézbesítése válnék szükségessé. A szabályok elemzésénél megállapítottuk továbbá, hogy önmagában a hirdetményi kézbesítés szükségességének felmerülése, az azt kiváltó okok megjelenése *ex lege* kiváltja a kisértékű peres eljárás általános eljárássá való átfordulását.

Az általános szabályok alkalmazását kiváltó – a bíróságra nézve kötelező – közös kérelemnek kifejezettnak, de nem feltétlenül egyidejűnek kell lennie. A joghatás kiváltására a felek konszenzusa alkalmas, ami külön előterjesztett nyilatkozatok esetében is létrejön, nem szükséges hozzá az egymás nyilatkozatának ismerete. Az alapelvek minél teljesebb érvényesülése elvének megfelelően pertársaság esetén elegendő az adott perbeli oldalról legalább egy-egy fél konszenzusa a kisértékű perek szabályaitól való eltérésthez, a beavatkozó azonban véleményünk szerint nem terjeszthet elő ilyen kérelmet. Az eltérést való kioktatásra a bíróságnak a kisértékű perek szabályai szerint különös kötelezettsége nincsen, de az általános kioktatási kötelezettség alapján a jogi képviselő nélkül eljáró félnek kötelező, a jogi képviselővel eljáró fél számára lehetséges ilyen kioktatás megtétele. A kioktatást célszerű jegyzőkönyvbe venni. A jogalkotó számára megfontolandó ugyanakkor a megfelelően kioktatott felek számára rövid határidőt szabni a kérelem előterjesztésére, amely elmulasztása esetén az eljárási forma rögzülne – nyilván a hivatalból észlelendő kizáró okoktól eltekintve.

A keresetváltoztatásnak az eljárás formájára gyakorolt hatása véleményünk szerint alapvető dogmatikai hiba miatt nem illeszkedik a kisértékű perek szabályai közé, s az általános szabályok felé tolja az eljárásokat. A korábbi eljárási környezetben nem volt ehhez hasonló helyzet, ezért az onnan vett analógiák csak korlátozottan érvényesíthetők. A keresetváltoztatás a maga fogalmi teljességében (s nem csak a jogalkotó által az indokolásban felhozott szűk körben) azt eredményezi, hogy a kisértékű perek szabályai a keresetváltoztatást követően nem alkalmazhatók, mert az érvényesített igény legalább egy kis része nem felel meg a kisértékű per alkalmazására szabott törvényi feltételek mindegyikének, különösen a fizetési meghagyásos eljárás lefolytatásának, mint előfeltételnek. Ez az immanens hiba nem orvosolható dogmatikailag tiszta, de életidegen megoldással mint az ilyen igények kivétel nélküli fizetési meghagyásos úton való érvényesítése – bár az ilyen igények bírósági

hatáskörben tartása felveti a törvényes bírótól való elvonás aggályát. Ezért dogmatikailag még támogatható, de a gyakorlatban is célszerű értelmezésnek azt tartom, hogy a keresetváltogatás *ab ovo* megszünteti a kisértékű peres eljárási forma alkalmazhatóságát, hacsak az ilyen igényt nem érvényesítették megelőzően fizetési meghagyásos úton.

A kisértékű per keresetindítására különös szabályokat nem ír elő a jogalkotó, holott egyszerűsítő és gyorsító jellegű intézkedésként a fizetési meghagyásos eljárásnál – amely kötelező előzménye a vizsgált pernek – már lehetővé tette a kérelem elektronikus benyújtását, s a vállalkozások egymás közti pereiben (ha egyszer is hatályba lép) kötelező lesz elektronikus úton benyújtani a keresetlevelet. A formanyomtatványon előterjesztett keresetlevél ráadásul az európai kisértékű követelések eljárásánál is bevett, alkalmazott jogintézmény.

A fizetési meghagyásból perré alakult (kisértékű vagy általános) eljárásban a tárgyalást a közjegyző és a bíróság együttműködve készíti elő, a közjegyző országos illetékessége szemben áll a bíróságok korlátozott területi illetékességével. Az illetékes bíróság megkeresése a felperestől a közjegyzőhöz tevődhet, ami felveti ugyan a törvényes bíróhoz való jog esetleges megsértésének kérdését, de az végső soron mind elméleti, mind gyakorlati szempontból kizárt. Az alperesnek módja van az általános szabályok szerinti eltérítés igénybevételére, hacsak a felperes már a fizetési meghagyásos eljárásban vagylagos illetékességi okot nem jelentett be, ezt a változtatást azonban a fizetési meghagyás kézbesítését követően már nem teheti meg, mert az illetékesség rögzült. Az alávetéses illetékesség kapcsán viszont célszerűnek mutatkozik olyan előírás beiktatása az FMHtv.-be, amely ilyen esetre a jogosult kötelezettségévé teszi a kizárólagosan illetékes bíróság megjelölését.

Az eljárási határidők és a törvénykezési szünet viszonylatában úgy véljük, hogy jogalkotó a kisértékű perek kapcsán az általánoshoz képest szorosabb határidőket vezetett be, amelyek kellően szolgálják a gyors eljárás elvének érvényesülését. Ugyanakkor az ésszerű idő elvét nyíltan sértő megoldásnak tartjuk, hogy egy elviekben gyorsabb eljárás, amelyben a feleket rendkívül szűk határidők betartására kötelezik, bizonyos esetekben meghosszabbítható akár egy teljes év egytizedével, a törvénykezési szünet mértékével. A törvénykezési szünet intézménye, bár komoly múltra tekint vissza, mai szabályozása véleményünk szerint nem alkalmas minden tekintetben arra, hogy megtalálja a kényes egyensúlyt az igazságszolgáltatásban közreműködők pihenéshez való jogának biztosítása és az igazságszolgáltatás rendes menetének biztosítása, mint érdekek között. A jogtörténeti tapasztalatból kiindulva megfontolandónak találjuk a nyárközepi teljes leállás helyett egy elnyújtottabb szabadságotól időszak bevezetését, amely munkaszervezési eszközökkel tenné lehetővé a bírák kellő pihenésének biztosítását, ugyanakkor nem vonná ki egy adott igazságszolgáltatási év tizedét (!) az igazságszolgáltatás rendes menete alól.

Az első tárgyalás kitűzésének gyorsaságát mára kellően biztosítja a bíróságra vonatkozó megvizsgálási-intézkedési határidő 30-ról 15 napra való csökkentése. Ennek teljes kimerítése esetén azonban még mindig gondot okozhat a vélelem útján kézbesített küldeményeknél az általános tárgyalási időköz megtartása. Ezért álláspontunk szerint célszerű volna (akár a jogtörténeti példák alapján árnyaltan, a bíróság székhelyén illetve azon kívül lakó alperesek megosztásával) 3 ill. 8 napra csökkenteni a tárgyalási időközt. Ez nem sértene az alperes felkészüléshez fűződő eljárási jogait, mivel a követelés tényéről a fizetési meghagyásból már értesült. Ez a szabály annál is inkább bevezethető lenne, mert a modern közlekedés és kommunikáció azonnali reagálást tesz lehetővé az alperes számára.

Az első tárgyalási nap, mint elnevezés ma szokatlan, bár a Se.-ben más jogszabályi környezetben már előfordult használata. Azonban az új fogalom bevezetése e pertípusban véleményünk szerint súlyos jogalkalmazási problémákat okozhat, figyelemmel arra, hogy az első tárgyalás kialakult fogalmának alkalmazását megzavarhatja. Az első tárgyalásra irányadó

szabályok továbbra is alkalmazandók, de a törvény azokra ráépíti az új, mai terminológiánkban ismeretlen fogalmat. A fogalom beépítését ráadásul nehezíti a miniszteri indokolással, mint értelmezési támponttal való inkoherenca is.

A tárgyalás elmulasztásának speciális szabályai kapcsán megfontolandónak találtuk a kisértékű perekre vonatkozó szabályok bevezető rendelkezéseiben alapvető célként rögzíteni a gyors, lehetőség szerint egyetlen tárgyaláson befejezendő eljárást, mint speciális célt. Önmagában azonban az alperes érdemi perbebocsátkozása eljárási jelentőségének fokozására, ennek az időpontnak a jelentősebbé tételére alkalmatlan eszköz egy új fogalom bevezetése, mert az jogértelmezési zavarokhoz vezethet. Megítélésünk szerint az igenis támogatandó jogalkotói célt kellően szolgálnák olyan tartalmú eljárási szabályok, amely *a)* kötelezővé tesz a felek jelenlétét a tárgyaláson, szűkítik a mulasztás kimentésének orvoslására nyitva álló eszközök körét; *b)* az alperesi érdemi ellenkérelem első tárgyaláson való előterjesztését – összhangban a kötelező megjelenéssel – kötelezővé tesz, a kereset megváltoztatásának esetét nyilvánvalóan kivéve; *c)* az alperesi ellenkérelem előadását követően nyomban, minden más cselekményt megelőzően előírják a bizonyítási indítványok megtételét, sőt akár az előkészítés során fellelhető bizonyítékok bemutatását is.

A bírósági meghagyás kibocsáthatóságával összefüggésben azt állapítottuk meg, hogy a bírósági meghagyás kibocsátható, ha az alperes az ellentmondás folytán kitűzött első tárgyalást elmulasztja, s újabb írásbeli védekezést nem terjeszt elő, valamint a per megszüntetésének nincsen helye, mert *ad 1)* a fizetési meghagyásnak történt ellentmondás nem a per folyamán tett cselekmény, így perbeli joghatása nincs; *ad 2)* az alperes a fizetési meghagyásnak való ellentmondást követően ismeri meg a keresetet a maga teljességében, amelyhez képest egy korábbi ellentmondás – mivel nem a kiteljesült keresetre vonatkozott – irreleváns. A fenti érvek tükrében szerintünk az is irreleváns, hogy érdemi ellenkérelmet (védekezést) terjesztett elő a kötelezett-alperes, annak ténybeli alapjaival egyetemben a fizetési meghagyásnak történt ellentmondásban.

Kimutattuk, hogy a PK 172. állásfoglalást a 2/2009. PJE határozat csak annyiban haladta meg, amennyiben az érdemi védekezést nem tartalmazó, semmitmondó ellentmondás esetére tette lehetővé a bírósági meghagyás kibocsátását alperesi mulasztás esetére. Az alapul fekvő jogszabályok lényeges megváltozása miatt a 2/2009. PJE határozat felülvizsgálatát tartom indokoltnak. A mainál szigorúbb jogértelmezésre ad alapot, hogy ma az ellentmondásnak nem kell érdemi védekezést tartalmaznia, s a kereset is csak a felperes ténybeli kiegészítését követően válik teljessé, védekezésre alkalmassá. Ebből véleményünk szerint az következik, hogy függetlenül a fizetési meghagyás elleni ellentmondásban kifejtett védekezés érdemi vagy nem érdemi jellegétől, a bírósági meghagyás kibocsátható, ha az alperes a tényállításokkal kiegészített keresetre nem terjeszt elő új, önálló írásbeli védekezést. Ezt nem csak a kisértékű perekben, de az általános szabályok szerint folytatódó perekben is indokoltnak látom, csakúgy ahogy a 2/2009. PJE határozat is általános érvennyel fogalmazta meg kötelező értelmezését.

A bírósági gyakorlat jelenleg kötelezően kibocsátandónak tartja a bírósági meghagyást, ha a törvényben írt feltételek technikailag megállnak. Megállapítottuk, hogy ezzel nem csak a jelenleg hatályos Pp. szerinti korábbi gyakorlattól tért el a jogalkalmazás, hanem az azt megalapozó Pp.(1911)-ben is megvolt, a bírói mérlegelést biztosító állásponttól. A bírói mérlegelés lehetőségének kiiktatása merevíti a rendszert, annak szükséges flexibilitása ellen hat.

A folytatólagos tárgyalás elmulasztására vonatkozóan: az általános szabályok adta keretekhez képest nem jelent minőségi újdonságot a folytatólagos tárgyalás kisértékű perekben főszabályként adott elhalaszthatatlansága, pontosabban elhalasztásának kivételes esetekre való szorítása. A kivételes körülmény meglétét a bíróságnak kell indokolnia. A szabály lényeges következményét abban látom, hogy sokkal egyértelműbbé teszi az eddigi

kikövetkeztethető bírósági gyakorlatnál: a felek mulasztására és a bizonyítási teher sikertelenségére alapozott ítélet nem nagy fokban bizonyíthatatlan, így ezért nem hatályon kívül helyezendő.

A tárgyalás elmulasztása jogkövetkezményeinek általános értékelésére vonatkozó véleményem: a kisértékű perek ma hatályos szabályai kevés ponton mutatnak eltérést az általános szabályokhoz képest. Kimutattuk, hogy a bírósági meghagyás kibocsáthatósága az első tárgyaláson csak látszatra azonos jelenség, a mögöttes jogszabályi alap viszont a kötelező megelőző fizetési meghagyásos eljárás és az annak való ellentmondás miatt eltér, kifejezett törvényi előírás biztosítja a bírósági meghagyás kibocsáthatóságát a kisértékű perben. A kötelezett a szubsztanciált követelésnek mond ellent a fizetési meghagyásos eljárásban, ezt követően a követelés csak individualizáltan, kiteljesedve fordulhat perré. A követelés teljes azonosságának hiánya arra enged következtetni, hogy a bírósági meghagyás kibocsátható, ha a szubsztanciált követelést ugyan vitatta a kötelezett, de az individualizált követelésre nem védekezett írásban. Jelentősebb eltérést mutat a folytatólagos tárgyalásra vonatkozó halasztást kivételes esetre szorító szabály, ahol a kivételes körülmények indokolása a bíróság feladata, s a jogszabály az általánoshoz képest sokkal világosabbá teszi, hogy a bíróság ilyen alapon hozott határozata nem lesz megalapozatlan, bizonyításának nagy terjedelmű kiegészítése miatt hatályon kívül helyezendő.

A további jogalkotási lépések kapcsán arra is rámutattunk, hogy igazságügyi statisztikai adatok gyűjtését kellene kezdeni a kisértékű perek időszerű befejezése kapcsán, így az első ill. a folytatólagos tárgyaláson eldőlt perek számáról, hány tárgyalási alkalmat tart a bíróság átlagosan e perekben, egy éven belül ill. túl milyen arányban fejeződnek be ezek a perek, stb. Ha az ily módon gyűjtött statisztikai adatok indokolják, javaslatot tettem a tárgyalás elmulasztása jogkövetkezményeinek további szigorítására. Jogtörténeti tapasztalatokból kiindulva a felperesnek azt a kimentési lehetőségét látom korlátozhatónak, hogy a tárgyalás távollétében való megtartását kérje, egy ilyen módosítás szinte minden ponton érintené a ma hatályos általános jogkövetkezményeket és fokozná az eljárási fegyelmet. Ehhez igazodóan az alperesi perbebocsátkozási hajlandóságot fokozó előírások szigorítása is indokolt lenne.

A bizonyítási indítvány előterjesztésének szabályai kapcsán: a korabeli és a mai jogirodalom is egységesen az eljárás legfontosabb szakának tekinti a bizonyítást. A Pp.(1911) bár az egész tárgyalás folyamán felhozhatónak tartotta a bizonyítási indítványokat, a bíró kezébe tette annak lehetőségét, hogy perelhúzás miatt az indítványok figyelembe vételét megtagadja. A Pp. látszat szerint hasonló rendelkezést fenntartott, de az igazság kiderítésének kötelezettsége miatt a bírósági gyakorlat nem korlátozta a késedelmes bizonyítási indítványokat. 1995-től, majd 2000-tól – az alapelvi fejezet és a fellebbezésben állítható tények körének újraszabályozásától – a bírósági gyakorlat úgy változott, hogy immár egyre szigorúbban korlátozza a késedelmesen felhozott bizonyítási indítványokat. Közzétett bírói gyakorlat ugyan nincs a kérdésben, de a régi eljárásjogunk alapjain megállapítottam, hogy ha hivatalbóli bizonyítást engedne a törvény, akkor nem lehet helye a bizonyítást korlátozó szabálynak.

A kisértékű perek bizonyítási indítványozási szabályait áttekintve arra a következtetésre jutottunk, hogy a jogalkotó az írásbeli permodellre emlékeztető eshetőségi elvet kezdi visszacsempészni az eljárásjogba, s bizonyos szempontból még a Ptr.-nél is szigorúbb eredményre vezethet az elemzett szabály, mivel törvényesen csak egy alkalommal teszi elehetővé bizonyítás indítványozását. Megállapítottuk, hogy a szabályok az általa támogatott fél eljárási jogainak korlátozásán keresztül a beavatkozót is korlátozzák e nagyon fontos eljárási jogában. Zavarónak találtuk az első tárgyalási nap kimunkálatlan, a meglévő fogalmi készlettel konkuráló fogalmát, helyette világos eljárási menetrend lefektetését tartanám szerencsésnek. A különleges szabályok az olyan bizonyítási indítvány előterjesztését is kizárják, ami nem áll oksági összefüggésben az eljárás elhúzóásával, véleményem szerint ez

túlzó eljárási szigorra vezethet. A bizonyítási indítvány korlátozása alóli kivételek vizsgálata kapcsán újfent a világosabb eljárási menetrend megállapítását tartottuk szükségesnek, a bonyolult, első tárgyalási nap mesterkélt fogalmával operáló szabály helyett. A felek konszenzusán alapuló kivételnél megállapítottam, hogy a felek egyirányú cselekménye a bíróságot csak részben köti, hivatalból köteles kizárni a bár konszenzusos, de a gondos pervitel követelményét sértő indítványt. Itt annak a véleménynek adtunk hangot, hogy a felek közös kérelme esetén a bíróságot kötnie kellene e kérelemnek, mivel a felek konszenzusa az eljárás elhúzódsát *ab ovo* kizárja e körben. Az önhiba hiányánál a *novum* alapú perújításhoz jobban igazodó szabályozást tartunk szükségesnek, ha már a jogalkotó is ennek a perorvoslatnak az elkerülését tartotta szem előtt a kivétel képzésénél.

A keresetváltoztatás szabályai alapvető rendszerbeli hiba miatt véleményünk szerint nem alkalmasak a törvényalkotó egyébként nagyon helyes céljának az elérésére. Korábbi következtetéseink alapján arra kellett jutnom, hogy a keresetváltoztatás ténye megszünteti a fél- és jogazonosságot a fizetési meghagyásos és a kisértékű peres eljárás között, ami viszont definíciós eleme a kisértékű eljárási forma alkalmazásának. Az eljárási formakényszer és az alperes eljárási jogbiztonsága viszont nem teszi lehetővé, hogy az azonosság megszűnését követően az eljárás a kisértékű perek szabályai szerint folytatódjék, így arra az általános szabályok lesznek irányadók. Ilyen tömeges eltérítési lehetőséget a jogalkotó nyilvánvalóan nem szándékozott hagyni, már csak azért sem, mert a keresetváltoztatás szabályait egyébként alaposan, árnyaltan dolgozta ki. Ezért ezt a jogi helyzetet egy újabb amellet szóló érvként kell felfogni, hogy a fizetési meghagyásos eljárással való összekötést megszüntetni lenne célszerű.

A viszontkeresettel kapcsolatban megállapítható, hogy a jogalkotó olyan évrre alapozta a viszontkeresetet korlátozó szabályokat, amelyek az irodalomból egyáltalán nem tűnnek ki, ismert statisztikai adatok indokoltságát nem támasztják alá. A korlátozó szabályok alkalmasak arra, hogy a jogirodalom által hangsúlyozott perökonómiai funkciót korlátozzák. A szabályok maguk némi fogalmi zavartól szenvednek a korábban már kifogásolt első tárgyalás fogalmával kapcsolatos jogalkotói bizonytalanság miatt, így célszerűbb volna a viszontkereset időbeli korlátját ténylegesen az alperesi perbebocsátáshoz kötni. A viszontkereset lehetőségét tipizáltam felperes által engedélyezett vagy nem engedélyezett főcsoportokra, utóbbin belül törvény által megengedett vagy bíróság által engedélyezhető alcsoportokra. A bíróság által engedélyezhető viszontkereset részletesebb vizsgálata során megállapítottam, hogy az alperesnek kell igazolnia a kivételes indokok fennállását a felkészülési idő megadására irányuló kérelmével egyidejűleg, s még ekkor is van mérlegelési joga a bíróságnak. Végül megállapítottuk, hogy bár a viszontkereset osztaná a keresetváltoztatás jogi sorsát és eleve kizárná a kisértékű peres forma alkalmazhatóságát, de itt a jogalkotó kifejezett rendelkezése folytán nem követelendő meg a fizetési meghagyásos előzetes jogérvényesítés megléte ahhoz, hogy a kisértékű per szabályai továbbra is alkalmazhatók legyenek.

A beszámítási kifogás előterjeszhetőségét a jogalkotó a viszontkeresetthez hasonlóan olyan indokok alapján korlátozza, amelyek a jogirodalomban eddig problémaként nem jelentkeztek, s statisztikai adatok itt sem támasztják alá a beszámítási kifogás *per se* perelhúzó jellegét. Maga a főszabály világos és jól értelmezhető, az alóla tett öt kivétel közül kettő az általános eljárási szabályok szerint a másodfokú eljárásban korlátozható beszámítási kifogással azonosak (elismert és később lejárt követelés). Az elismert követelés későbbi beszámíthatóságánál rámutattunk a részleges elismerés kérdéskörére, amikor a beszámítási kifogás engedélyezésének feltételei csak az elismert részben állnak fenn. A minősített okirattal bizonyítható követelések kapcsán azt mutattam ki, hogy a beszámítási kifogás megengedésének nem feltétele, hogy valamennyi körülményt ilyen okirattal bizonyítson a kifogást tévő, hanem elegendő csak a követelés fennállását ezzel alátámasztani, más kérdésekben más bizonyítási eszközök is felajánlhatók. Ez azért nem sérti a szabad bizonyítás

elvét, mert más törvényes úton az ilyen igény bármilyen bizonyítási eszközzel igazolható. A később felismert követelésnél kimutattuk, hogy a beszámítási kifogás megengedésének nem lehet gátja, ha a kifogást tévőnek kellő körütekintés mellett tudnia kellett volna a követelésről vagy annak esedékességéről. A bírósági mérlegeléstől függő esetben pedig a viszontkeresethez hasonlóan azt állapítottam meg, hogy a kivételes körülményt az előterjesztőnek kell igazolnia, de a bíróság még ekkor is mérlegelheti a kifogás megengedését. Végül rámutattunk, hogy a törvény nem szabályozza az elkésett beszámítási kifogások jogi sorsát, célszerű volna olyan előírást adni, mely szerint ezeket a bíróság köteles figyelmen kívül hagyni.

A kisértékű perrel kapcsolatos perorvoslatok közül legjelentősebb a fellebbezés, mert érdemi eltérés e körben tapasztalható. Maguk a szabályok sem az elmélet sem a bíróságok számára nem újak, mert tartalmukban lényegében azonosak a kis perértékű ügyekben 2000-2009 között alkalmazott fellebbezési szabályokkal. A szabályok vizsgálata során megállapítottuk: jobba tette a szabályozást a korábbi bizonytalan tartalmú definícióval szemben, hogy a kisértékű perek fogalmát az elsőfokú eljáráshoz kapcsolódóan – s nem az egyes esetekben bizonytalan vitatott pertárgyértékhez igazodva – szabályozta a jogalkotó. A fellebbezés alapjának megjelölése kapcsán a bírósági gyakorlatból fakadóan rámutattunk annak lehetőségére, hogy a jogi képviselővel eljáró fél esetében a kellékek teljesítését fokozottan meg lehetne követelni. A fellebbezési kérelem és az arra hozható másodfokú határozat tartalma körében arra utaltunk, hogy az ítéletekkel szemben támasztott, az elmélet szerint abszolút törvényességi követelmény e körben csorbát szenved, mivel a nem lényeges eljárási szabálysértések orvosolatlanul maradnak. A másodfokú eljárásbeli keresetváltogatás kapcsán vizsgáltuk a lehetséges eseteket és kimutattuk, hogy azok legtöbbször irreleváns, lényegében nem nyerhet alkalmazást. Korábbi álláspontunkon alapulva azt is megfogalmaztuk, hogy a kereset felemelése általános perré alakítja az eljárást. A másodfokú eljárásban előterjeszthető beszámítási kifogás kapcsán rámutattunk, hogy nem a kisértékű perek korlátozó szabályai, hanem közvetlenül a fellebbezésre irányadó általános szabályok alkalmazandók. A másodfokú bíróság eljárása kapcsán a néhány eltérő szabályt elemezve pedig arra jutottunk, hogy az igazolási határidő méginkább csökkenthető volna, akár ma is meglévő perbeli példák alapján; illetve hogy a tárgyalás tartására nyitva álló határidőnél akár kizárható is lenne annak lehetősége.

3. Válaszok a célkitűzésekre

Ezen általános és specifikus felvetéseket követően a dolgozat elején megfogalmazott céloknak próbálunk eleget tenni, az ottani kérdéseket próbáljuk „sommásan” megválaszolni.

(i) A kisértékű per szabályai biztosítják-e a gyorsabb elbírálást?

A jogalkotó számos módosítása alkalmas az eljárás gyorsabb lefolytatásának biztosítására, azonban a tárgyaláson való megjelenés szigorításával, a tárgyalás elhalaszthatóságának további korlátozásával fokozható a gyorsaság.

(ii) A rendelkezések egyszerűbbek-e az általános rendelkezéseknél?

A válasz egyértelmű nem. A kisértékű per szabályai sokkal formalizáltabban, korlátozóbban az általános szabályoknál, ami figyelembe véve a várhatóan leginkább érintett társadalmi rétegek jogismereteit, hátrányosan érintheti az ilyen személyek jogainak érvényesülését.

(iii) A kisértékű perek szabályai szervesen illeszkednek-e a perjogi szabályainkba?

A legtöbb ponton az illeszkedés megfelelő, de legalább két ponton súlyos zavarokat észleltünk. Egyrészt a fizetési meghagyással való összekötést nemcsak célszerűségi, de

dogmatikai okokból is szükségtelennek tartjuk, mert a keresetváltoztatás kapcsán nehezen feloldható logikai csapdát okoz. Másrészt az első tárgyalási nap gyökértelen fogalmát értelemzavarónak, ellentmondásosnak tartjuk, helyette az alperes perbebocsátkozásának tényleges említése sokkal célravezetőbbnek tűnne.

(iv) A kisértékű perek szabályai valóban kellően biztosítják-e az eljárási garanciák érvényesülését?

Általában véve – mivel csak tucatnyinál kevesebb ponton térnek el az általános szabályoktól – a kisértékű perek kellően biztosítják a peres felek eljárási jogait. A fizetési meghagyással való összekötés bizonyos esetekben felveti a törvényes bíróhoz való jog sérelmének lehetőségét.

(v) A kis értékű követelések európai eljárása szervesen illeszkedik-e a magyar perrendbe?

Az uniós jog szupremáciája figyelembe vételével is a kis értékű követelések érvényesítésére irányuló európai eljárás alkalmazásának törvényi feltételei adottak.

(vi) Vannak-e akadályai, s ha igen, hogyan bonthatók le, a kis értékű követelések európai eljárásának megfelelő, teljes körű érvényesülése elől?

Vannak az európai eljárás céljának teljes elérését akadályozó magyar jogszabályok, mint pl. a törvénykezési szünet alkalmazása, amelyek azonban az uniós jog szupremáciája miatt nem nyerhetnek alkalmazást. Ezek konkrét eljárásból való kiiktatása a bíróságok jogértelmezési feladata lesz mindig az egyedi ügyekben.

Summary

Scientific goals and methods

As Bálint Ökröss pointed out: ‘We live in a transitory era. Dispositions of such times, especially in the field of jurisdiction, can expect the least endurance. Everything what has happened so far is momentary. The started directions are changing all the time. Tomorrow debases what Yesterday and Today have systematically created.’ (Ökröss Bálint: A törvénykezés reformja. Budapest, 1880, 3.) It is obvious, though, that in some ways we are luckier than our forefathers, since their claim for a civil procedure based on publicity, verballity and directness has been realised mostly. In our lifetime the biggest challenge, beside others, is the enforcement of the principle of reasonable time. Basically it comes from international legal sources but has infiltrated our national law and has become mandatory widely.

The objective of our study is connected to this modernisation, especially to the enforcement of the speeding up. Summary procedure has appeared in Hungarian Civil Procedure once again which in the end of 19th century as a result of a long course replaced partly the then temporary procedure, and it was a prefiguration of Plósz’s Code of Civil Procedure (1911.). In our study we analyse this legal institution in detail, partly from historical, partly from a dogmatic-critical aspect. The legislator created this procedure in order to make proceedings faster, simpler and socially less expensive. Our objective related to this is to analyse and to try to find answer for the question: whether the rules of small claim litigation secure a faster judgement, and whether they are simpler than the general regulations? In the course of the analysis we must answer whether the rules of small claim litigation suit organically those general rules of our Civil Procedure, or they prevent the efficient application of those regulations. Finally, our further objective is to check whether the legislator’s other objective, the prevailing of procedural guarantees in small claim litigation is fulfilled.

As we have mentioned above, the standardisation of the procedural law on European level is inevitable in civil procedural law, too. Since the EU was active in the regulation of cost-effective, cross-boarder claims, and because these regulations have been given direct scope, we must analyse the state of harmonisation of European rules with the Hungarian legal order. In connection with it we try to point at situations that ensure, or on the contrary, prevent the fulfilment of the objective of the EU legislator.

The method of the research – in line with the subject of the discourse – is basically dogmatic which is complemented by a comparison of European and historic progresses. The emphasis of methods are bound up with the subjects, thus it is different in each chapter. Following the introduction chapter, in Chapter II. we analyse the introduction of summary procedure and its rules of legal history from a historical-critical aspect. Chapter III. includes a European overview. We are using the comparative method just as far as needed for the examination of the directly prevailing European regulations. Chapter IV is the most extensive part of the work. The main objectives of this study are detailed in this chapter. This is the chapter that deals with the rules of small claims litigation according to the above mentioned objectives. The method is dogmatic analysis, supplemented with conclusions from legal history and European overview in many cases. With an aim to make it better but still adhering to laws it exists, we endeavour to take a stand on the adequacy of the rules. Chapter V contains our conclusions and the answers given to my questions.

Conclusions

(A) The summary procedure

Before the passing of the Act on Summary Procedure in the history of our procedural law both verbal and summary proceeding form was known, however, they could not satisfy the demand of the contemporary society of the 19th century. The precondition of the introduction of summary procedure was the court system reform because only a new system could ensure

the framework of procedure complying modern requirements. The principals of summary procedure – verballity, directness, publicity – gained their significance by the act that this specific procedure was based on them.

The cases falling under the scope of summary procedure was quite wide, the reason behind this was that these cases could be judged faster and required less expenses for the parties partly because of the short time, and partly because of the lack of mandatory representation, for example. With this the summary procedure established the basis of predominance of the principle of “procedural efficiency”. In connection with commencement we can say that the rules of verbal application and of the immediate oral hearing exist these days, too. They have survived the legislation of the communist regime. These instruments speeded up the procedure in the technical and personal conditions of the era. To sum up the rules of oral hearing, we can say that the summary procedure tried to balance simplicity, speed and thoroughness. As for the contemporary opinion it was successful.

Summarising the rules of evidence, we can point out that the summary procedure has brought radical turn compared to the prior writing based system. It introduced the discretion in the judicial system, reregulated the role of assessors, modernised the oath and its role but it did not abolish it. The uniform system of single remedy was developed including several critical observations. The two level remedy system was good at balancing remedies and the workload of courts. The optional written form of appeal enabled a faster course of the procedure. By setting a threshold for reviews, the number of appeals could be reduced, and so the workload of tribunals. This decision was criticized by the legal literature, but the constitutional rules of the era allowed it.

About the order for payment, in short, we can declare that it was in a closely with the summary procedure in terms of authority of sphere, but it was not the precondition of it. It gave a modern, quick, simple and inexpensive way to vindicate the undisputed claims, which, in essence, remained until these days and what is more, it is becoming more and more important institution in Europe.

(B) The European procedure of small claims litigation

Erudite preparatory works, especially Professor Storme’s review, had matured the European legislator’s initiative to standardise the European procedure. The European Parliament and the Council of the European Union took a big step by creating a *sui generis* procedural instrument in 2007. Expectedly, this will be the trend of legislation in the Area of freedom, security and justice.

The optional use of the ESCP Regulation – which is the outcome of a compromise between Member States – does not support the procedural rule of law (legal certainty) in procedural terms. Instead of standardisation it presses those entitled to choose between the national and the EU procedural instrument. In Hungary it is an additional problem to fill in the legal loopholes of the ESCP Regulation with the general regulations, since these are looser than the rules of the national small claims litigation, thus can slow down the speed of procedure.

In connection with the effect of the ESCP Regulation we have pointed out that the European legislator was right when she applied a restriction according to the subject of litigation, thus excluding cases which are complex by their nature (a priori). We would welcome the application of this careful approach in local legislation as well. We meet criticism in connection with the dismissal of a clearly unfounded application. In agreement with the constitutional fears, too, we pointed out, that there are efficient methods against vexatious litigation in many countries.

Speaking about the filing of the application we promoted the adaptation of standardized claim forms. When we were analysing how the court serves the defendant about the claim, we realised that the written procedure results in significant differences in the procedure. For example, the serving the defendant with the practice form constitutes the commencement of the lawsuit but as there is no oral hearing it cannot be considered as a writ for the first oral

hearing. About the modification of claim we found that while the Hungarian regulations leave the door open to it, the European regulation does not mention it.

The guarantee for using mother tongue is one of the most cost-increasing factor in international procedures. The Regulation aims to reduce costs as one of the key factors to its success. In accordance with the Hungarian procedure we found that the Hungarian court can oblige the litigant by an order to submit a translated version of the necessary document. There is no separate appeal against this order.

The rules of submitting, admissibility, dismissal of evidence are crucial from the point of view of speed. There seems to be a contradiction between the written nature of the procedure and some regulations of the ESCP – especially which allow the submission of evidence after the serve of documents. We recognised that, as for the Hungarian regulations, litigants must be briefed about relevant evidence after the defendant has submitted his or her response. The briefing must be served on paper unless the court or tribunal holds an oral hearing. According to the rules of representation there is no conflict between the Hungarian and the EU laws in connection with the mandatory representation.

The set of time limits, timing, failure and its legal consequences need a complex and diverse interpretation, since the international, EU and Hungarian legal sources shall be used with respect to each other. We analysed the consequence of failing the time limit given for correspondence, and we have to express our doubts that the application is being dismissed in such cases. We pointed out that there are language problems, too, because the English version for example says that the only consequence is the dismissal of the application, but it does not say that it is a substantive consequence.

We compared the Time Limit Regulation with the Hungarian Code of Civil Procedure. As for the Hungarian law the judicial vacations are mandatory, however, its objectives are opposite with the aims of ESCP Regulation. Although the ESCP does not restrict that explicitly, the Hungarian rule cannot be applied in cases of small claims litigation because of its speed restrictive character.

There is a novelty in connection with the court or tribunal order: there is a time limit set for courts. It is not unexampled in the Hungarian civil procedure – although only in non-contentious procedure. Moreover, the time limit can be extended. But the failure of the time limit may mean the violation of the principle of reasonable time which can theoretically serve as a *quasi* legal fiction. General regulations shall apply for appeals against ESCP judgements. Here we can differentiate the Hungarian participants with the participants of ESCP Regulation, since the rules of small claims litigation and the general rules of appeal differ significantly. There are no problems with orders as the general rules shall be used in both cases.

(C) Hungarian small claims litigation

In our opinion, small claims litigation has been introduced with an experimental objective as the summary procedure a century ago. Therefore if the rules prove to be useable – or at least the courts receive it well – the legislator will be open to broaden the subject matter and the scope, thus several other claims could be speeded up. The naming of small claims litigation (“kisértékű perek”) fits into the European trend, but we must highlight that the phrase does not reflect the legislator’s true objective, and it is inaccurate from dogmatic aspect. In our opinion “small claim” does not refer to a low value. It exceeds the value set in the ESCP Regulation and is extremely high compared to the average Hungarian earnings. As for its classification: the legislator was wrong when he set the rules of small claims litigations in the core of the regulation. Had the legislator have acted better, the rules were placed in a separate chapter in Part IV.

In order not to mix the *a priori* complex claim types with the small claim procedure, the legislator used an indirect condition which says that only cases that fall under the scope of

authority of first instance courts that can qualify as small claims litigations. This method is usually appropriate to fulfil its objectives, as far as cases listed in §23. of the Code of Civil Procedure are really *per se* complex cases. Concentrating the application only on payment of money is related partly to EU's legislative trend, partly to technical simplification aspects. While small claims litigations are connected with procedure of order for payment, the concentration is reasonable, since the order for payment cannot be used for handing over tangible assets. It means that the task of the legislator shall be the updating of forms of order for payment and to cancel the unnecessary duplicate.

As to the regulation of the mandatory preconditions of the order for payment: we suggest the consideration of turning the now mandatory order of payment into optional precondition of the small claims litigation. We have analysed how and when the pre-litigation procedure is mandatory. In our opinion the legislator has established a strict formality requirement, that means the parties and the subject matter of the order for payment and of the small claims litigation must be the same. The small claims litigation in which the full dimension of the claims are vindicated shall be anticipated by the order for payment procedure. Full dimension means that the parties and the vindicated right are the same.

In connection with the rules of calculation of value of litigation: due to the greatly automated nature of the order for payment procedure one must pay attention to such special cases in which the calculated value of litigation and the *de facto* sum vindicated shall differ. Thus, in such cases the mandatory application of the rules of small claims litigation can be violated, so breaching an essential procedural requirement. There is a legal vacuum also in those cases where the original claim exceeds one million HUF but only a lower value is brought to court because of contradiction: the sum in dispute shall be defined according to the contradicted value at the time of contradiction.

There are some cases that exclude the regime of small claims litigation: in case the necessity of service by public notice arises, the appearance of the cause *ex lege* shifts the small claims procedure to general procedure. The joint application that gives rise to the mandatory usage of general regulations for courts shall be articulated by the parties, but not simultaneously.

The effect of the amendment of pleading, in our opinion, is incompatible with the general rules due to a fundamental dogmatic error. Dogmatically supportable, and even practically feasible interpretation may be that the amendment of pleading *ab ovo* terminates the permissibility of the small claims litigation, unless the whole claim was vindicated via order for payment procedure before.

The legislator did not set special rules for the commencement of small claims litigations, while it has (in order to simplify and to speed up the procedure) established the conditions for on-line filing of pleading in the case of order for payment procedure, which is the mandatory precondition of the analysed legal action. The claim form submitted on a standard form, in addition to this, is a recognised and used instrument in European small claims.

In the litigation (small claim, or general) which has transformed from payment order, the trial shall be prepared by the notary and the court in cooperation. The notary's countrywide jurisdiction (venue) is opposed to courts limited venue. Regarding the context of judicial vacations and procedural time limits, we believe that legislature introduced tighter deadlines to the small claims litigation, compared to the general rules; that serves the principle of a rapid procedure properly. However, to the principle of reasonable time, we find the application of the judicial vacations rather contradictory.

The rules of first hearing now ensure the speedy setting of the first trial, especially the reduction of the deadline to set the trial from 30 to 15 days. The first "day" of trial, as new concept is unusual, although the Act on Summary Procedure had used this. However, in our opinion the introduction of this new concept in small claims litigation may cause serious

problems, bearing in mind, that it can confuse the application of the long-standing concept of the first trial.

Regarding the special rules of default at trial, we found that introduction of the fundamental goal of ending the trial in one occasion should properly serve the goal of speedy, effective trial management.

In our view, this legislative purpose of a supportable merit would be appropriately served by introducing rules, which *a)* make it compulsory for the parties to be present at the hearing, limiting the range of excuses; *b)* make it compulsory for the defendant to present the substantive defense – with the obvious exception of the amended claim; *c)* make it compulsory for the parties that immediately after the defendant presented his defenses, the motions for evidence shall be submitted, or even the evidence itself – that could have been prepared through the preparation phase – should be presented at once.

In context with the court order (default judgment), we determined that the court order may be issued if the defendant is at default at the first trial, and there is no more written defense submitted, in addition there is no reason for the termination of the lawsuit, because *1)* the objection to the order for payment was not given during the trial, so it has no effects on the litigation itself; *2)* only after the objection to the order for payment shall learn the defendant the complete claim in its entirety, therefore an objection prior to this event is irrelevant. In the light of the above arguments, we deem the following also irrelevant: whether the defendant presented substantive or non-substantive defense in his objection, together with its factual basis. According to the judicial practice the judicial order should be issued if the conditions written in the law are met. Eliminating the possibility of judge reflection may freeze the system, it acts against the necessary flexibility.

As to the overall assessment of the consequences of default at: the small claims rules in effect show difference from the general rules in rather small number. Further legislative steps are also outlined; e.g. judicial statistical data collection should be started in relation with the timely completion of small claim lawsuit, about the numbers of trials closed at the first or subsequent trials; how many trials are held in small claims procedures in average per year; what is the ratio of the lawsuits ended within or out of on year etc. If the statistical data collected would justify, we proposed further tightening of the legal consequences of default at trial.

In context with the rules of submitting the evidence: the earlier and the contemporary legal literature see evidence as the most important part of trial. Since 1995, and 2000 – the amendment of the Principles Chapter and from the redefinition range of facts in appeal – the court practice has changed in a way that is more and more severely restricting the evidence put forward in late resolutions. Reviewing the rules of evidence in small claim procedure; we came to the conclusion that the principle of eventuality (known from the written type of litigation) is “smuggled back” into the existing law; even stricter in some ways than that of the rules of the Civil Code of 1868; since that Code permitted three rounds of exchange of documents, where these rules permit only one round.

In our point of view due to a fundamental systematic error, the rules of the amendment of pleading are not suitable to achieve the legislator’s true purpose. According to our previous conclusions, now we had to conclude that the very fact of amending the pleading shall terminate the uniformity of parties and law between the order for payment and the small claims procedure, that is the definitive part of the application of this procedural regime. As to the counterclaim and the setoff, the legislator based his argument that did not emerge from the literature, moreover it is not supported by statistical data. The restrictive rules are capable of limiting the economical functions of setoff and counterclaim, as emphasized in the legal literature.

Amongst the legal remedies in connection with the small value claims, the most important is the appeal, yet substantive differences to the general rules were not observed. The rules themselves are not new, neither to the theory nor to the courts, because their content is

essentially identical to those used between 2000-2009 regarding the rules governing procedure of appeal of small claim cases.

3. Answers to the Objectives

Following these general specific ideas, we try answering the questions, meeting the goals set out at the beginning of our work.

(i) Do the small claim rules ensure the faster adjudication?

Numerous amendments of the legislator are capable of ensuring speedy trial, faster adjudication, however, tightening the rules of presence at trial and further limiting the adjourning of trials may enhance the rapidity of procedure.

(ii) Are the provisions of small value claims simpler than the general regulations?

The answer is clearly no. The rules of small claim procedure are more formalized, restrictive than the general rules, that may lead to adverse effect on the procedural rights of the weaker citizens – taken into account their supposedly lower level of legal knowledge.

(iii) Are the small claim procedural rules integral part of the general rules of civil procedure?

For the most cases, the new rules fit into the general rules smoothly. Yet, at least at two points we found severe disturbances. First, the combination of small claims procedure with the order for payment is impractical, but also unnecessary for doctrinal reasons, because it causes a logical trap-situation in the regulation of the amendment of pleading. On the other hand, we found the concept of the first “day” of trial is rootless, confusing, and controversial, instead of this, the application of the “pleading the defense of the defendant” would be much more appropriate.

(iv) Do the rules of small claims litigation sufficiently ensure the effectiveness of procedural guarantees indeed?

In general – since they deviate from general rules on fewer than a dozen points – small claims ruled seem to ensure the due procedural rights of litigants. Yet, the combination of the order for payment and the small claims procedure seems to raise concerns about the right to the legitimate judge.

(v) Does the European Small Claims Procedure fit as an integral part of the Hungarian Civil Procedure?

Due to the supremacy of EU law, and taking into account the enforcement of a European small claims procedure, the fundamental legal conditions are met.

(vi) Are there any obstacles in the way of, and if so, how to be removed from the proper and full enforcement of the European Small Claims Procedure?

There are Hungarian laws that may hinder the full achievement of the European goals, e.g. the judicial vacations. However, the supremacy of EU law renders these regulations invalid in small claims cases. Elimination of the rules in violation of the EU law, will always be the role of courts of justice, on a case-by-case basis.

A szerző kapcsolódó publikációi:

Tanulmányok (folyóirat):

A kis értékű követelések európai eljárása a magyar jogi környezetben, *Jogtudományi Közlöny*, 2010/7-8.

A sommás eljárás alapelveiről, *Collega* (megjelenés alatt)

Az „ésszerű idő” követelménye és a Pp. XI. novellájának összefüggései, *Collega*, 2008, 64-69.

Könyvrészlet:

Az ingatlan-nyilvántartási törvény kommentárja, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2008 (társszerző: Dr. Kapa Mátyás, Ph.D.)

Család a jogban, A mi jogunk, Urbis könyvkiadó, 2005, 179-192.

